

Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Sosyal Hizmet Uzmanlarının Alan Uygulamalarına Yansımaları: Diyarbakır Örneği

Murat Sırma

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
muratsirma@stu.aydin.edu.tr
ORCID: 0000-0002-7112-5762

Melek İpek

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
melekipek@aydin.edu.tr
ORCID: 0000-0002-2955-5048

ÖZET

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı sorunların tespiti ve bu sorunların çözümünde sosyal hizmet uzmanları önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışmada, toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal hizmet uygulamalarında nasıl bir görünürlüğü olduğu ile sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini alanda yaptıkları uygulamalarda nasıl deneyimlediklerinin anlaşılmasını amaçlamaktadır. Bu çalışma, sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet rollerine bakış açıları ve uygulamada karşılarna çıkan müracaatçı sorunlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair izlenimleri ve düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmış nitel bir araştırmadır. Araştırma, Diyarbakır’da mülteci, çocuk, kadın, engelli, sağlık, bağımlılık gibi çeşitli sosyal hizmet alanlarında aktif olarak çalışan 10 kadın ve 10 erkek sosyal hizmet uzmanının gönüllü katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre sosyal hizmet uzmanları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden özellikle kadın ve kız çocuklarının erkeklere göre olumsuz yönde daha fazla etkilediği görüşünü paylaşarak toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erkekleri de etkileyen bir sorun olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların çoğu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini konu alan vakalara müdahalelerini gerçekleştirirken, genellikle sistem ve güçlendirme yaklaşımını kullandıklarını belirtmişlerdir. Toplumsal cinsiyet

Makale geliş tarihi:17/07/2023 - Makale kabul tarihi:30/10/2023

*Sorumlu Yazar:

DOI:10.17932/IAU.ASD.2015.007/asd_v010i1002

çalışmalarına çerçeve oluşturan ve rehberlik eden feminist kuram ise çoğu sosyal hizmet uzmanı tarafından kullanılmamakta olup katılımcıların bu konudaki bilgi düzeyleri de oldukça düşüktür. Sosyal hizmet uzmanlarının çoğu Diyarbakır'da toplumsal cinsiyete dair ayrımcılığın son yıllarda olumlu yönde değiştiğini ancak kent içi yaşam merkezleri arasında yine de bu konuda farklılıklar olduğu ve cinsiyete dayalı kalıp yargıların sürdüğünü belirtmiştir. Bu çalışma sonucunda, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile

mücadelede konusunda sosyal hizmet uzmanlarının rolünün oldukça önemli olduğu, sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları alanda toplumsal cinsiyet açısından farklı ayrımcılık türleri ile karşılaştıkları belirlenmiştir. Alan deneyimleri sonucunda ise sosyal hizmet uzmanları, hem lisans eğitiminde hem de çalıştıkları alanlarda toplumsal cinsiyet eşitliğine dair hizmet içi eğitimlerin artırılması gerektiğine işaret etmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının tamamını mevcut yasal düzenlemelerin yetersiz olduğunu ve yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: *toplumsal cinsiyet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, sosyal hizmet, feminist sosyal hizmet.*

Social Work Experts' Reflections Of Gender Inequality On Field Applications: The Case Of Diyarbakır

ABSTRACT

Social work experts play an important role in identifying the problems caused by gender inequality and in resolving these problems. This study aims to understand the visibility of gender roles and gender inequality in social work practices, as well as how social work experts experience gender inequality in their field applications. It is a qualitative research conducted to determine social work experts' perspectives on gender roles and their impressions and thoughts on gender inequality in applicant issues encountered in practice. The research, voluntarily participated by 10 women and 10 men social work experts actively working in various social work areas such as refugees, children, women, the disabled, health, and addiction in Diyarbakır, was carried out.

According to the research findings, social work experts expressed the view that gender inequality particularly affects women and girls more negatively compared to men, indicating that gender inequality is a problem that also affects men. Most participants stated that they usually intervene in cases related to gender inequality using a system and empowerment approach. However, feminist theories, which form the framework for gender studies and guide, are not widely used by most social work experts, and their knowledge levels in this regard are quite low. Most of the social work experts stated that discrimination based on gender in Diyarbakır has positively changed in recent years, but there are still differences in this regard between life centers within the city, and gender-based stereotypes continue to exist. As a result of this study, it was determined that the role of social work experts in combating gender inequality is crucial, and they encounter different types of discrimination in terms of gender in the field they work. As a result of their field experiences, social work experts indicated the necessity of increasing in-service training on gender equality both in their undergraduate education and in the areas they work. Additionally, all participating social work experts highlighted that existing legal regulations are inadequate and need to be reviewed.

Key Words: *gender, gender inequality, social work, feminist social work.*

GİRİŞ

Sosyal hizmet; sosyal adalet ve insan haklarını temel alarak sosyal değişimi destekleyen, bireylerin iyilik hallerinin gelişmesi noktasında sorun çözmeyi, özgürleşmeyi ve güçlendirmeyi amaçlayan bir meslek ve disiplindir. Bu amaç doğrultusunda sosyal hizmet, insan davranışlarına ve var olan sosyal sistemlerle ilgili kuramları kullanarak bireylerin çevresiyle etkileşimlerine odaklanır ve toplumda dezavantajlı konumda olan, engelli, yaşlı, kadın, çocuk, mülteci, sığınmacı, yoksul gibi çeşitli müracaatçı kesimiyle çalışır (Kalaycı, 2019: 1090). Söz konusu alanların çeşitliliği sosyal hizmet uygulayıcısı olan sosyal hizmet uzmanlarının toplumdaki önemini arttırmaktadır. Bu doğrultuda, sosyal hizmet uzmanları çalıştıkları alanlarda birçok sorunla mücadele etmekte ve bu sorunlardan en önemlilerinden biri de toplumsal cinsiyet eşitsizlikleridir.

Toplumsal cinsiyet, erkeklere ve kadınlara cinsiyetleri belli olduğu gün itibari ile toplum tarafından atanan rol ve görevlerdir. Bir bebek doğduğunda

biyolojik cinsiyetine göre kız ve erkek olarak tanımlanır. Bebek doğduğu andan itibaren kültürel ve sosyal düzen bebeği etkilemeye başlar (Saygılıgil, 2020: 10). Doğumla başlayan süreçte çocuğun yatağı, giysileri ve hatta odasının rengi bile cinsiyetine bağlı olarak belirlenmektedir. Cinsiyet ile toplumsal cinsiyet kavramlarının anlaşılması ve birbirine karıştırılmaması da bu açıdan önemlidir. Zira, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet çoğu zaman birbirinden ayırt edilememekte ve toplumsal cinsiyet rollerine uyum sağlamayan veya sağlayamayan erkek ve kadınlar toplum tarafından dışlanmakta veya psikolojik baskıya maruz kalmaktadırlar. Bu cinsiyete dayalı ayrımcılık sonucunda meydana gelen sorunların çözümünde sosyal hizmet disiplini önemli bir yere sahiptir. Kadına şiddet, kadın ve kız çocuklarının eğitime erişiminin kısıtlanması, iş gücü piyasası ve toplumun dışında kalma, sosyoekonomik sorunlar, cinsel taciz ve istismar gibi sorunlar cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir sonucu olarak belirmektedir (Çamur Duyan, 2018: 17; Kavgaoglu vd., 2021: 63).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sosyal hizmet mesleğinin birbiriyle olan ilişkisi göz önüne alındığında bu çalışmada, Diyarbakır'da çalışan sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet rollerine karşı bakış açıları ve uygulamada toplumsal cinsiyet eşitsizliği temeline dayanan müracaatçı sorunlarını ele alış biçimlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile karşılaşma düzeyleri, konu hakkındaki öznel düşünce ve önerilerinin belirlenmesinin literatüre katkı sunacağı ayrıca mesleğe toplumsal cinsiyet odağında sosyal hizmet uzmanları gözünden yeni bir bakış açısı kazandıracakı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

A. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma Diyarbakır'da çalışan sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet rollerine bakış açıları ve uygulamada karşılarına çıkan müracaatçı sorunlarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair izlenimleri ve düşüncelerini belirlemek amacıyla yapılmış nitel bir araştırmadır

İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komitesi'nin 02/072022 tarih ve 2022/02 tarihli kararı ile onay alınmıştır.

Verilerin toplanma sürecinde nitel araştırma tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmış ve katılımcılara görüşme esnasında bazı esneklikler sağlanmıştır.

B. Araştırmanın Özneleri

Araştırmanın özneleri Diyarbakır’da sosyal hizmet alanında aktif olarak çalışan toplam 20 sosyal hizmet uzmanı olup; cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına 10 kadın, 10 erkek sosyal hizmet uzmanına ulaşılmıştır. Çalışmada öznelere ulaşılmasında kartopu örnekleme kullanılmıştır. Araştırma evreninin Diyarbakır olarak belirlenmesinin sebebi araştırmacının bu ilde yaşamasıdır.

C. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılmış ve formda yer alan sorular 6 ana başlık altında toplanmıştır. İlk başlık demografik bilgileri içermektedir. Diğer başlıklar ise sırasıyla;

- Toplumsal cinsiyet konusunda sosyal hizmet uzmanının farkındalığı,
- Toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmet ilişkisinde sosyal hizmet uzmanının görüşü,
- Sosyal hizmet uzmanlarına göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde etkili unsurlar,
- Sosyal hizmet uzmanlarının şiddet ve toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiye bakış açıları,
- Sosyal hizmet uygulamalarında toplumsal cinsiyet temelinde yapılabilecekler, şeklindedir.

D. Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu araştırmadaki veriler, Diyarbakır ilinde görev yapmakta olan ve farklı sosyal hizmet alanlarında çalışan sosyal hizmet uzmanları ile yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 30-40 dakika sürmüştür. Görüşmeler sırasında ses kayıt aracı kullanılmış ve görüşmelerin ardından veriler Ekim-2022 tarihinden itibaren iki aylık bir sürede ses kayıtlarının deşifre edilmesi ve anonimleştirilmesi ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular temalara ayrılarak ayrı başlıklar altında toplanmış ve alıntılanarak yorumlanmıştır.

BULGULAR

A. Demografik Bilgiler

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

İsim	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Çalışma Süresi	Çalıştığı Alanlar	Halen Çalıştığı Alan	Sektör
Katılımcı 1	Erkek	35	Lisans	11 yıl	Sağlık	Engelli	Özel
Katılımcı 2	Kadın	31	Lisans	6 yıl	Çocuk, Bağımlılık	Bağımlılık	Kamu
Katılımcı 3	Kadın	25	YL	1 yıl	Ruh Sağlığı, Çocuk	Çocuk	Kamu
Katılımcı 4	Kadın	25	Lisans	1 yıl	Çocuk	Çocuk	Kamu
Katılımcı 5	Kadın	32	Lisans	10 yıl	Çocuk, Engelli	Çocuk	Kamu
Katılımcı 6	Kadın	32	Lisans	8 yıl	Kadın, Çocuk, Engelli	Çocuk	Kamu
Katılımcı 7	Kadın	33	Lisans	6 yıl	Ruh Sağlığı	Ruh Sağlığı	Kamu
Katılımcı 8	Kadın	26	Lisans	3 yıl	Göç	Göç	Kamu
Katılımcı 9	Erkek	33	Lisans	10 Yıl	Engelli, Çocuk	Çocuk	Kamu
Katılımcı 10	Erkek	34	Lisans	9 yıl	Çocuk	Çocuk	Kamu
Katılımcı 11	Erkek	30	Lisans	5 yıl	Aile, Çocuk	Çocuk	Kamu
Katılımcı 12	Erkek	33	Lisans	11 yıl	Çocuk, İnsan Hakları	İnsan Hakları	Özel
Katılımcı 13	Kadın	32	Lisana	10 yıl	Çocuk, Engelli, Kadın	Kadın	Özel
Katılımcı 14	Erkek	29	Lisans	4 yıl	Çocuk, Göç	Göç	Özel
Katılımcı 15	Kadın	34	Lisans	10 yıl	Engelli, Çocuk	Çocuk	Kamu
Katılımcı 16	Kadın	33	Lisans	8 yıl	Kadın, Çocuk, Göç	Göç	Özel
Katılımcı 17	Erkek	44	Lisans	13 yıl	Çocuk, Engelli	Engelli	Özel
Katılımcı 18	Erkek	36	YL	11 yıl	Çocuk, Ruh Sağlığı	Ruh Sağlığı	Kamu
Katılımcı 19	Erkek	35	Lisans	10 yıl	Çocuk, Engelli	Engelli	Kamu
Katılımcı 20	Erkek	31	Lisans	6 yıl	Çocuk, Göç	Göç	Özel

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaş ortalaması 32,15'tir. Katılımcıların çoğu farklı sosyal hizmet alanlarında görev yaptıktan sonra halen çalıştıkları alanlar engelli, çocuk, bağımlılık, sağlık, mülteci ve insan hakları alanları olarak belirtilmiştir. Katılımcıların 8'i özel sektörde 12 si ise kamuya ait sosyal hizmet kuruluşlarında görev yapmaktadır. Sosyal hizmet alanındaki toplam deneyim sürelerinin yıl ortalaması 7.65'tir. 20 katılımcıdan 2'si sosyal hizmet yüksek lisans 18'i ise sosyal hizmet lisans mezunudur.

B. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Penceresinden Toplumsal Cinsiyet

1. Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı

Toplumsal cinsiyet sorunu hakkındaki farkındalık 20 katılımcıdan 11'inde lisans eğitimi ile beraber, 4'ünde lise eğitiminde, 5'inde ise küçük yaşlardan itibaren başlamıştır.

"Aslında farkındalığım sosyal hizmet eğitimimden çok öncesine dayanıyor. Liseye başlamamla birlikte -hatta belki daha da önce olabilir- içerisinde bulunduğum kültür sebebiyle toplumsal cinsiyet etkilerini bizzat yaşayarak deneyimledim." (Katılımcı 8)

"Lisans eğitiminin 2. sınıfında oluşmaya başladı. Hocamız örnek vakalardan kadın ve erkeğe ait olan rolleri belirlerdi bu roller uygun mu değil mi kadın ne yapmalı erkek ne yapmalı birbirine nasıl yardımcı olmalı bunu anlatırdı sürekli o zamandan"

itibaren toplumsal cinsiyet farkındalığının oluşmaya başladığını söyleyebilirim.” (Katılımcı 11)

Görüldüğü gibi sosyal hizmet uzmanlarının bu konudaki bildirimleri farklılık göstermektedir. Ancak görüşme yapılan sosyal hizmet uzmanlarının çoğunluğunun lisans döneminde farkındalık kazanması ve daha küçük yaşlarda farkındalık kazanan sosyal hizmet uzmanlarının da konu hakkında okumalar ve tartışmalarla lisans döneminde tanışmış olması toplumsal cinsiyet hakkında tam bir farkındalık halinin lisans dönemi ile şekillendiğini ortaya koymaktadır.

2. Sosyal Hizmet Eğitiminde Toplumsal Cinsiyetin Yeri

Sosyal hizmet eğitimi süresince toplumsal cinsiyet konusunda alınan derslere bakıldığında; 20 katılımcıdan 19’u, bu yönde ders aldığını belirtmiş olsa da 19 katılımcıdan sadece 5’i doğrudan toplumsal cinsiyet ile ilgili ders aldığını, geriye kalan 14 kişi ise diğer dersler içerisinde toplumsal cinsiyet konusunun geçtiğini ifade etmiştir. Sosyal hizmet eğitiminin toplumsal cinsiyet konusunda bir farkındalık yaratıp yaratmadığı konusunda ise katılımcıların neredeyse tamamı (19 katılımcı) sosyal hizmet eğitiminin bu konuda bir farkındalık yarattığını belirtmiştir.

“Evet, söz konusu farkındalığımı arttıracak dersler aldım. Öncelikle insan hakları ve sosyal hizmet, kadın ve sosyal hizmet dersleri bu açıdan etkili oldu. Bu dersler dışında sosyal psikoloji, sosyal antropoloji, aile sosyolojisi, aile danışmanlığı dersleri de farkındalığın oluşmasında etkili oldu.” (Katılımcı 4)

“Evet aldım. Diğer derslerin içerisinde de vardı ama feminist sosyal hizmete özellikle ilgi duyan biriydim ben. Özellikle feminist sosyal hizmet çalışan ve aktaran hocalardan daha çok şey öğrenmeye çalıştım. Öğrenciyken bile yazları bazı kadın projelerinde gönüllü olarak çalıştım.” (Katılımcı 16)

Katılımcıların anlatılarına bakıldığında, sosyal hizmet eğitimi alan sosyal hizmet uzmanlarının doğrudan veya dolaylı olarak toplumsal cinsiyet ile ilgili bir ders veya dolaylı bir ders içeriği aldığı ve bu derslerin kendilerinde bir farkındalık yarattığı görülmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun doğrudan bir toplumsal cinsiyet dersi almış olmaması ve konunun müfredatta tek başına bir ders olarak yer almaması dikkat çekicidir. Ayrıca alanda halen aktif olarak katılımcıların çoğu toplumsal

cinsiyet hakkında bir hizmet içi eğitim almamıştır. Bu konuda hizmet içi eğitim alan 6 katılımcıdan, 4'ünün ise sivil toplum alanında çalıştığı görülmektedir. Bu durum, Kamuda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının sivil toplumda çalışan meslektaşlarına göre hizmet içi eğitim konusunda daha eksik olduklarını ortaya koymaktadır.

Lisans eğitiminde doğrudan toplumsal cinsiyete dair ders almayan çoğu sosyal hizmet uzmanı kamuda çalışırken de toplumsal cinsiyete dair hizmet içi eğitim almayarak, bu konuda kendilerini geliştirmede çalıştıkları kurumca bir destek görmediklerini beyan etmişlerdir. “*Bu yönde eğitim veren herhangi bir kuruluşun eğitimine katıldınız mı?*” sorusuna ise 20 katılımcıdan 11'i olumlu cevap vermiş ve 9'u katılmadığını söylemiştir. Çalıştıkları kurumlar bünyesinde bu yönde eğitim almayan sosyal hizmet uzmanları kendi çabaları ile fırsatları değerlendirerek mesai saatleri dışında verilen online ya da yüz yüze ücretsiz eğitimlerden ve meslek derneği olan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin düzenlediği eğitimlerden faydalanmaktadırlar.

“Maalesef, çalıştığım kurumlarda direkt bu konuyu ele alan bir hizmet içi eğitim almadım fakat birkaç sivil toplum kuruluşunun sağladığı eğitimlere bireysel olarak katılım sağladım. Ayrıca çalıştığım alan itibarıyla özellikle kadın danışanlara bu konuda eğitim verdiğim zamanlar oldu.” (Katılımcı 8)

“Bizim kurumun olmadı açıkçası. Ama kendi çabalarımla aldım.” (Katılımcı 12)

“Yok sağlık ortamı içinde almadık ama mesleki olarak dernek aracılığıyla aldık dernek olarak ayrıca toplumsal cinsiyet eğitimleri düzenliyorduk ayrıca bazen sağlık bakanlığı tarafından isteniyor ve veriyoruz.” (Katılımcı 18)

C. Sosyal Hizmet Uygulamalarında Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği

1. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Alandaki Yansımaları

Alanda çalışırken en çok hangi durum ve vakalarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkilerinin gözlemlendiğine dair katılımcı görüşlerine bakıldığında; çalışılan alanın ya da birimin çocuk, yaşlı, mülteci, engellilik, insan hakları olmasına göre aktarılan gözlemlerin de çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Çocuk alanında çalışan Katılımcı 3, yatılı bir çocuk kuruluşundaki gözlemlerini dile getirirken kız çocuklarının kurum bakımında kalmasının onlar için daha güvenli ve gelecekleri açısından refah vadettiğini düşünülüğünü söylemiştir. Oğlan çocuklarının ise kurum bakımına verilmesi hususunda ailelerin pek sıcak bakmadığını aktarmıştır.

“Özellikle çocuk kuruluşunda çalışıyor olmam sebebiyle daha çok kız çocukları açısından yurttan başına bir şey gelmesin en azından hayatını kurtarır mantığı var. Genellikle erkek çocukları ataerki yapıdan kaynaklı kız çocuklarına oranla yurda verilmek istenmiyor. Tabi istisnaları da vardır.” (Katılımcı 3)

Yine çocuklar ile çalışan Katılımcı 5, kurum bakımındaki çocukların da uzmanların cinsiyetine göre ayırım yaparak çocuklar tarafından cinsiyete göre ayrımcılığa sosyal hizmet uzmanlarının da uğrayabileceğini dile getirmiştir.

“Çocuklara sınır ve kural koyarken özellikle erkek uzman hocalardan çocukların özellikle bizim çalıştığımız alanda saldırgan eğilimleri şu an hatta biraz önce tamamen yaşadığımız vakada çocuğun kadın personel üzerinde daha çok yaptırımı olabiliyor fakat fiziksel ve kas gücü sebebiyle sanırım uzman erkek hocalarımızdan biraz daha fazla çekiniyorlar en azından kendi çalıştığım sahada ve alanda böyle bir maalesef ki eşitsizliğe maruz kalıyoruz tabi ki de.” (Katılımcı 5)

İstismar mağduru çocuklar ile çalışan Katılımcı 6, cinsel istismar mağduru çocuğun cinsiyetine göre ailenin ve toplumun yaklaşımının farklılaşabildiğini aktarmıştır.

“Fazlasıyla görüyorum zaten bize gelen çocuklar şey çocuklar oluyor yani genelde örselenmiş işte istismara uğramış. Duygusal, psikolojik ya da cinsel istismara uğramış cinsel istismarla da çalışıyoruz zaten duygusal ve psikolojik olarak çok fazla cinsiyet eşitsizliği olduğunu görüyoruz hani bunun toplumun her kesimi görebilir ama cinsel olarak da toplumsal eşitsizliğe bire bir maruz kaldıklarını görüyoruz hani bu alandaki arkadaşlar olarak. Bir kız çocuğu cinsel istismara maruz kaldığında ya da erkek çocuğu maruz kaldığında toplumun ya da ailenin ona yaklaşımı çok farklı olabiliyor ona çok tanık oluyoruz.” (Katılımcı 6)

Katılımcı 10 ise, çalıştığı çocuk alanında çocukların sorumluluğunun daha çok kadına yüklendiğini, çocuklarla ilgili sorumluluğu kadınların daha çok aldığını ve çocuklar söz konusu olduğunda muhatabın kadın olduğunu beyan etmiştir. Çocuk alanındaki gözlemlerini ailedeki toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluğu üzerinden yorumlayıp aktarmıştır.

“Kendim daha çok çocuk alanında çalışıyorum ama şöyle olabilir korunmaya muhtaç çocuklar biriminde çalışıyoruz genelde kadınlar alıyor sorumluluğu. Çocuklar genelde anneye kalıyorlar. Bir erkeğin çocuğunu koruma altına alınması istiyorum diye talebi daha az oluyor. Genelde evi terk eden ya da evi bırakan cezaevine giren erkekler olduğu için bu tarz sorumluluğu kadınlar alıyor. Çocuklarla ilgili sorunlarda muhatabımız kadınlar oluyor. Bu da belki erkeğin bu konuda çok sorumluluk almadığını gösterebilir.”
(Katılımcı 10)

Kadın alanında çalışan Katılımcı 11, sahada karşılaştıkları etkileri kadınların haklarını bilmemeleri, boşanma sürecinde tek ebeveyn olarak çocuklarının bakımlarını üstlenemeyeceklerini düşünerek toplumsal cinsiyet baskısını hissettiklerini dile getirmiştir.

“Özellikle boşanma sürecindeki kadınların yaşamış olduğu maddi ve manevi problemlerde kendi haklarını bilmemeleri toplumsal cinsiyet konusunda biçilen rollerin tamamen kendilerine ait görmeleri bir süre sonra onları baskıladığını görüyorum özellikle boşanma sürecinde yani tek ebeveyn olarak çocuklarına bakabilmeleri onları gerçekten yıpratıyor benim gördüğüm kadarıyla boşanma sürecindeki kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet farkındalığı arttırılmalı.” (Katılımcı 11)

Katılımcı 2, kadına yönelik şiddet ve istismar vakalarında mağdur olan kadının suçlanabilecek konuma getirilebileceği ayrıca kadınların yöneticiler arasındaki cinsiyet eşitsizliğinden de etkilenebileceği ve çözüm üretme noktasında sorun yaşayabileceğini aktarmıştır.

“Kadına yönelik şiddet ve istismar vakalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliği daha fazla görülüyor. Kadına bakış açısından kaynaklı kadın kurban/mağdur tanımından çıkıp suçlanan taraf konumuna dönüşebiliyor. Ayrıca yöneticiler ve makamlar arasındaki kadın-erkek cinsiyet dağılımının da eşit olmaması sebebiyle kadın

mağdurlar erkek yönetici ve benzeri sorunlarını anlatma noktasında tıkanabiliyor.” (Katılımcı 2)

Kadın konukevinde çalışan Katılımcı 13, kendilerine başvuran kadınların aileleri tarafından dışlanarak sözel şiddete ve baskıya maruz kaldığını ifade etmiştir.

“Ataerkil bir aile yapısının görüldüğü toplumda yaşıyoruz ve sahadada karşılaştığım alanlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliği noktasında özellikle kadın alanında bir çok sıkıntıyla karşı karşıya kalıyoruz örneğin kadın konukevine gelen kadınların aileleriyle yaptığı görüşmelerde bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğini bire bir hissedebiliyoruz yani kadın ailesinden dışlanabiliyor erkek odaklı yaklaşıldığı için ataerkil bir yapıda olduğumuz için ne olursa olsun kesinlikle erkek suçlanmıyor ve kadının yeri evidir kadın evinden ayrılmamalı kadın konukevine gitmemeli kesinlikle herhangi bir hak arayışına girmemeli gibi bir yaklaşım olduğu için özellikle kadın alanında bu bakış açısıyla karşı karşıya kalıyoruz.” (Katılımcı 13)

Göç alanında çalışan Katılımcı 16, mülteci kadınların birçok şiddet türünü aynı anda yaşadıklarını, dil bariyeri olduğunu ve hem kadın hem de mülteci oldukları için geçim kaynaklarına erişimde de sıkıntı yaşadıklarını toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisi olarak aktarmıştır.

“... En temel karşılaştığımız şey aslında hani toplumsal cinsiyete dayalı tüm şiddet türlerinin aynı anda görülmesi ve buna bağlı olarak hem dil bariyeri hem kadınların kendilerine yeni bir yaşam inşa etmeleri için gerekli olan geçim kaynaklarına erişememeleri hem doğru bilgiye ve doğru hizmete erişmek ile ilgili yaşadıkları sorunlar. Hukuki olarak aslında iyi desteklenmemeleri öyle diyebilirim...” (Katılımcı 16)

Koruyucu aile biriminde çalışan Katılımcı 15, koruyucu aile olmak isteyen ailelerden edindiği gözlemleri paylaşırken çocuk sahibi olma noktasında biyolojik rahatsızlığı olan erkeğin bunu kabul etmediğini ve kadının bedeni üzerinde bu kabullenmeyişin yarattığı tahribatı örnekleyerek açıklamıştır.

“Şu anda koruyucu aile biriminde çalışıyorum mesela şunu söyleyebilirim bence en çarpıcı örneklerini orada gördüm diye düşünüyorum ben evlat edinme biriminde çalıştım biraz önce söyledik ya hani toplumda egemen erk nedir erkektir ve üremenin

devamını sağladığı göziyle bakılır mesela evlat edinmede mesela benim gördüğüm vakaların %80 inde erkekte bulunan bir sıkıntı nedeniyle çocuk olmuyordu ama bu o kadar hunharca kullanışmış ki mesela erkekte sorun olduğu belli bilimsel veriler ortada ama ısrarla kadında sorun olduğu belirtilip erkeğin bu sorununun ortaya çıkarılmaması için yıllarca süren tüp bebek tedavileri vardı.” (Katılımcı 15)

Engelli biriminde çalışan Katılımcı 19 ise, kadın engelli danışanların kurum bakımına alınması noktasında ailelerin rıza göstermemesini toplumsal cinsiyet etkisi olarak gözlemlemiş ve aktarmıştır.

“Kurum bakımını uygun gördüğümüzde eğer bu kişi kadınsa ailesi tarafından verilmek istenmiyor ama erkeğe aile bu konuda rıza gösteriyor. Bu anlamda görebiliyoruz diyebilirim.” (Katılımcı 19)

Görüldüğü üzere farklı alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları alan ve müracaatçı kesimine göre toplumsal cinsiyetin etkisini aktarımları ve örnekleri değişebilmektedir. Fakat genel olarak bakıldığında farklı alanlardaki gözlemlerde ortak olarak üzerinde durulan nokta kadınların ve kız çocuklarının bu toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden daha çok etkilendikleri ve bu etkinin olumsuz olduğudur. Doğrudan veya dolaylı olarak gerek aile gerek toplum gerekse diğer sistemler tarafından erkeğe nazaran daha dar kalıplara sığdırılmış olan kadın ve kız çocuklarının özellikle göç noktasında maruz kaldıkları ayrımcılık ve ötekileştirme katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Gerek alanda sunulan hizmetlerin müracaatçılara erişimi noktasında gerekse müracaatçıların başvurularının sebebi olarak toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve fırsat eşitsizliğini aktarılan vaka örneklerinde ve söylemlerde görmek mümkündür. Bu yönüyle sosyal hizmet alanındaki çalışmalarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisinin büyük olduğu söylenebilir.

2. Toplumsal Cinsiyet Etkili Vakalarda İzlenen Müdahale Süreci

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisi olan sorunlarda nasıl bir müdahale süreci izlendiği konusunda verilen yanıtlar farklılık gösterse de temelde hak savunuculuğu, güçlendirme yaklaşımı ve sistem yaklaşımının kullanıldığı sıklıkla vurgulanmıştır.

Katılımcı 11, temel mesleki rol ve görevlere değinerek cevap vermiş ve bağlantı kurma noktasında müracaatçıya destek olduklarını belirtmiştir.

“... Öncelikle müracaatçının bulunduğu yerde başlıyoruz şimdi ve burada her zaman sosyal hizmetin temel kavramlarından biri müracaatçının bulunduğu yerden başlayarak ona o anda neye ulaşılabilir direk yapısal olarak işte bazı yerlere ulaşmak değil de önce müracaatçının olduğu yerden başlayarak ihtiyaç analizi yapıyoruz müracaatçının ilgili yerlere ulaşmasını sağlıyoruz. Ama önceliğimiz hak savunuculuğu, hak temelli yaklaşımı benimsiyoruz burada.” (Katılımcı 11)

Kadın alanında çalışan Katılımcı 13, daha çok güçlendirme kavramı üzerinde durduklarını ve bu yönde eğitimler ve görüşmeler yaptıklarını aktarmıştır.

“Şu an kadın alanında çalışıyorum kadın konukevinde görev yapıyorum ve buraya gelen kadınlarla görüşmeler yaptığımızda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine maruz kalmış bunun etkisinde olan kadınlara müdahale ederken öncelikle bireyi güçlendirmeyi hedefliyoruz yani bütün bu kalıp yargılardan arınmasını sağlayacak onu güçlendirmeye yönelik yönlendirmelerde bulunuyoruz. Gerek kurum içi eğitimlerimizle gerek yaptığımız görüşmelerde kadının güçlenmesini hedefliyoruz.” (Katılımcı 13)

Sivil toplum kuruluşunda çalışan Katılımcı 14, çalıştığı kurumun var olan modülleri üzerinden bir müdahale süreci yürüttüklerini beyan etmiştir.

“Bizim psikososyal destek ekibimiz var onlar daha çok çocuklarla çalışma yürütüyorlar direk aktiviteleri ve aktivitelerinde modüller de var bu modüller içerisinde toplumsal cinsiyete dair kavramlar var buna dair çocukları bilgilendiriyoruz ayrıca aslında 14 yaş itibariyle de kız çocuklarını güçlendirme diye bir model uygulanıyor bizde bunlar da hani direk böyle toplumsal cinsiyete dair çocuklardaki o öğrenilmiş kalıpları yıkmak.” (Katılımcı 14)

Katılımcıların verdikleri yanıtlar uyguladıkları müdahale süreçlerinde daha çok temel mesleki rollerini kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bunun yansira katılımcıların gerek aldıkları eğitim gerekse kendi kişisel çabalarıyla sosyal hizmetin odağında bulunan hak temelli yaklaşımı benimsedikleri ve müracaatçıları kaynaklarla buluşturma noktasında ve müdahale sürecinde en çok güçlendirme ve sistem yaklaşımı gibi temel müdahale yaklaşımlarına yer verdikleri görülmektedir.

3. Yasal Dayanaklar ve Yeterliliği

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair yasal düzenlemelerin bu konudaki sorunların çözümünde sosyal hizmet uzmanlarına yeterli bir dayanak oluşturup oluşturmadığı konusunda sosyal hizmet uzmanlarının tamamı olumsuz yanıt vererek yasaların sorunların çözümünde yeterli olmadığı konusunda görüş bildirmiştir.

Katılımcı 5, yasaların eril bir tarafı olduğunu ve köklü bir revizenin etkili olabileceğini paylaşmıştır.

“5395 kanunu uyguladığımız kısım ama 6284 noktasında eklemeler yenilikler yapılabilir mi aslında anayasanın bazı hükümleri de biraz eril o noktada evet medeni kanunda tutun köklü bir revize edilmesi sahada çalışırken daha etkili de olabilir. Dayanağımız kanun olduğu için yetersiz kaldığı durumlar da evet uygulamada da zorlandığımız oluyor.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 14 ise, yasaları yeterli bulmadığını beyan ederek var olan kazanımların da git gide ortadan kaldırıldığına şahit olduğunu belirtmiştir.

“Maalesef yeterli bulmuyoruz hatta bu duruma dair var olan kazanımların da git gide ortadan kaldırıldığına şahit oluyoruz.” (Katılımcı 14)

Katılımcıların aktardıklarına bakıldığında, yasal dayanakların mesleki müdahalelerde yeterli olmadığı açıkça ifade edildiği gözlenmektedir. Yasal dayanaklar noktasında görüşülen sosyal hizmet uzmanlarının tamamının yetersizliği ve çözüm noktasındaki etkililiğinin azlığını açıkça ifade edip bir revize gerektiğini aktarmışlardır.

4. Sosyal Hizmet ve Toplumsal Cinsiyet

Sosyal hizmet uzmanları toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmet ilişkisini daha çok dezavantajlılık ve eşitlik/eşitsizlik kavramları bağlamında ele almışlar ve bu odaktan her ikisini ortak bir bağlamda ele almışlardır.

“Daha çok toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin olduğu anne baba figürü ve onunla gelişen daha çok çalıştığımız için ki şiddet vakalarımızın da temeli bundan kaynaklı. Erkeğin bütün gücü kendinde görmesi bir de salt karar mekanizması olarak kendini görmesi ve aile sistemi içerisindeki o zincirde erkeğin kendini en güçlü ve en tepede görmesi kaynaklı problem yaşıyoruz zaten onun yansımaları problemlerle ve profille çalıştı-

ğımız için bence yoksulluk kadar işsizlik kadar o da önemli bir konu.”
(Katılımcı 5)

“Tabi ki bağlantılıdır çünkü toplumsal cinsiyetten kaynaklanan her problem sosyal hizmetin ana problemlerinden birisidir. Kadın erkek eşitliği ya da eşitsizliği, çocuklar arasındaki ebeveyn çatışması bunlar tabi ki sosyal hizmetin önemli başlıklarından biridir yaşanan problemler toplumsal olarak kadınların boşanma sürecinde olması eşleri cezaevine girmesi veya vefat etmesi veya boşanma sonucu zor durumda kalmaları tabi bu da sosyal hizmetin temel yapı taşlarından biridir.
(Katılımcı 11)

“Sosyal hizmetin kendisi kendisini bir dezavantajlı grupların hayatını düzenlemek daha iyi bir duruma getirmek gibi bir şey olarak tarif ediyor. Mevcut toplumsal cinsiyet rollerini göz önüne aldığımızda kadının tırnak içerisinde dezavantajlı bir pozisyonda olduğu bir toplumsal yapıdan bahsediyoruz. Mevcut toplumsal cinsiyet rollerine karşı kadınlarla örneğin özellikle çalışan meslektaşlarımızın arkadaşlarımızın kadınların hayatını düzeltebilmek, kadınlara destek olabilmek, kadınlara bir gelecek tahayyül edebilmek bu cinsiyet rollerinin çok ket vurucu bir tarafı var yani dolayısıyla sosyal hizmetin kendi temel misyonlarını ve rollerini yerine getirmesine de engel oluyor açıkçası mevcut toplumsal cinsiyet rollerinin.” (Katılımcı 12)

“Sonuçta sosyal hizmet mesleği toplumdaki tüm dezavantajlı kesimlere hizmet üretiyor. Çocuğundan yetişkinine kadar. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temeli de var olan o eşitsizliklere dayandığı için dezavantajlı bir kesimi ortaya çıkarıyor, dezavantajlı kesimin daha güçlü bir birey haline gelmesi noktasında da sosyal hizmetle iç içedir.” (Katılımcı 17)

Katılımcıların, sosyal hizmet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi açıklarken daha çok toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yarattığı özellikle kadın ve kız çocukları üzerindeki dezavantajlılık konusuna dikkat çektikleri görülmektedir. Sosyal hizmetin temel uğraşları arasında olan yoksulluk ve işsizlik kadar önemli bir mesele olduğu konusunda fikir beyan eden sosyal hizmet uzmanları toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkilerinin fazlaca görüldüğü boşanma, suç ve cezaevi süreçlerini de dile getirerek her iki konunun ortak yanlarına dikkat çekmişler ve bir ilişki ağı olduğunu hatta doğrudan ilişkisinin olduğunu aktarmışlardır.

D. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğini Etkileyen Unsurlar

1. Etkili Unsurlar

Katılımcılara göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğini etkileyen faktörlerin başında genellikle; toplum, aile yapısı ve mevcut yasalar gelmektedir.

Katılımcı 5 baba figürüne dikkat çekerek toplumun değişmesi gerektiğini vurgulamıştır.

“Toplumsal bakış açısı artı baba figürü, kadının kendisi de bence etkili değiştirecek kişiler önce kadınlar erkekler ve daha kapsamlı olarak bir toplumun değişmesi gerekiyor.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 6, ataerkil düzen ve toplumun etkisine değinerek bu eşitsizlik karşısında duran bireylerin karşılarında toplumu gördüklerini aktarmıştır.

“Toplum etkili, ataerkil düzen yani aileler bu kalıbın dışına çıkmak isteseler bile o eşitsizliği kırmak isteseler bile çoğu zaman karşılarında kapı gibi bir toplum oluyor ve onu kıramıyorlar bence sorunun en büyük kaynağı toplum ve yetiştirilme tarzımız yani ataerkil düzen.” (Katılımcı 6)

Katılımcı 8, toplumsal cinsiyet rollerinin çocuklar üzerindeki etkilerini örnekleyerek etkisi olduğunu düşündüğü birçok şey saymıştır.

“Coğrafya, kültür, eğitim seviyesi, yaşanılan muhit, sosyal çevre, arkadaş ortamı, okul, kitle iletişim araçları o kadar çok şey sayılabilir ki. Daha doğmadan cinsiyetimize göre kıyafetlerimizin rengi seçiliyor. Örneğin kız olarak doğduysanız oyuncaklarınız bebeklerdir; ev eşyalarıdır. Ya da erkekseniz araba koleksiyonunuz tamamlanmış olarak doğmuş olmanız muhtemel.” (Katılımcı 8)

Sosyal hizmet uzmanlarına göre toplumsal cinsiyet eşitsizliğini etkileyen başlıca unsurlar toplumsal yapı, geleneksel ataerkil sistem ve içine doğulan aile ve topluma kadar pek çok değişken tarafından belirlenmektedir.

2. Bölgesel Etki

Toplumsal cinsiyet konusunda Diyarbakır özelindeki bölgesel etkiye bakıldığında; bu konuda farklı görüşlerin olduğu izlenmektedir.

Katılımcı 5 Diyarbakır’da ve Diyarbakır’ın bulunduğu coğrafyada feodal bir toplum yapısı olduğunu ve kadınlara ve erkeklere farklı özgürlük alanları tanıdığını dile getirmiştir.

“Feodal bir toplum yapısı var Diyarbakır’da bu coğrafyada erkek ne derse kadın ona itaat eder kız çocukları akşam sekizlere kadar dışarıda gezemezler ama erkek çocuktur başına bir şey gelmez saat bire kadar da erkekler gezebilir tozabilir hiçbir problem yok namus kavramı sadece kız çocuğuna ait ama erkek çocuktur ne de olsa başına bir şey gelmez bu bizim ailelerimizin bire bir kurduğu cümlelerden biri.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 10, yıllar içerisinde değişimlerin olduğunu dile getirmiş fakat diğer bölgelerde aynı değişimi göremediğini aktarmıştır.

“... Diyarbakır özelinde şunu söyleyebilirim Diyarbakır özelinde bu bölgeye göre bu konuda biraz daha hızlı bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Ama diğer bölgeler için aynı şeyi söyleyemiyorum.” (Katılımcı 10)

Katılımcı 14, erkeklik meselesine dikkat çekerek bölgeler arasında pek bir farklılık olmadığını ve bir ayırım yapılamayacağını dile getirmiştir. Güneydoğu bölgesinde kadın mücadelesinin bir duyarlılık geliştirdiğini aktarmıştır.

“Aslında yani çok bir farkta yok gibi çünkü toplumsal cinsiyetin tabi beslendiği nokta biraz erkeklik meselesi şimdi o erkeklik Marmara’da da var güneydoğuda da var yani kadın cinayeti orda da var burada da var yani şey değil böylesi hani orada hiç olmuyor Güneydoğu’da oluyor gibi bir durum yok aslında her yerde bir kadının cinayeti yaşanıyor işte kadına şiddet yaşanıyor maalesef böyle bir ayrıma gidemeyiz ama burada mesela işte hani isim olarak coğrafya olarak güneydoğu denilecekse buradaki farkındalık bir tık ileride olabilir çünkü burada buna dair değişen şeyler daha hızlı bazı şeyler daha hızlı değişebiliyor bu konuda kadın mücadelesinin etkisi de var kadınlar bu noktada belirleyici ve güneydoğu aslında çokta bilinen bir şey ciddi bir kadın mücadelesi, kadın hareketliliği var bu bence az da olsa bu duruma dair bir duyarlılık geliştiriyor.” (Katılımcı 14)

Katılımcı 7, Diyarbakır özelinde değerlendirdiğinde görünürde bir farklılık ve değişimin var olduğunu fakat yeterli bulmadığını dile getirerek kendi çevresinde de söylemlerdeki durumun aile içerisinde farklılık gösterdiğini gözlemlediğini dile getirmiştir.

“Çevre illere göre bir tık önde olabilir ama Diyarbakır ’ında kendi içinde değiştiğini fark edebiliyoruz ama bu yeterli değil. Görünürde evet bir farklılık var ama derinlere indiğimizde hala o bakış açısının devam ettiğini görüyoruz. Beraber çalıştığımız arkadaşlarda da bunu görebiliyoruz. Söylem farklıdır ama aile içinde çok daha farklı davranırlar.” (Katılımcı 7)

Diyarbakır özelinde ve bölgesel olarak değerlendirildiğinde katılımcıların hem bölgesel feodal yapının etkisini hem de son yıllardaki olumlu yöndeki değişimleri aktardıkları görülmektedir. Katılımcılar, Diyarbakır ’ın bölgeye göre daha değişime açık olduğunu ve bunda kadın sivil toplum kuruluşlarının ve kadın mücadelesinin etkilerine dikkat çekmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkisinin aynı il içinde yer yer farklılıklar göstermiş olsa da ilin hemen her yerinde yaşandığı sıklıkla vurgulanmıştır.

E. Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet

1. Kadına Yönelik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet

En yaygın şiddet türünün psikolojik şiddet olduğu katılımcıların çoğunluğu tarafından ifade edilmiştir. 20 katılımcıdan 16’sı en yaygın şiddet biçiminin psikolojik şiddet olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan 2’si fiziksel şiddeti, 2 si ekonomik şiddeti en yaygın şiddet biçimi olarak gördüğünü söylemiştir. Katılımcılar, kadına yönelik şiddet ile toplumsal cinsiyet arasındaki ilişki açısından ise bu şiddet biçiminin temelini yine toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığı görüşünü aktarmıştır.

2. Erkeklik Çalışmalarının Önemi ve Toplumsal Cinsiyetin Erkeğe Etkisi

20 katılımcının tamamı erkeklik çalışmalarının toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda önemli olduğunu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin erkeği de olumsuz yönde etkilediği görüşünü paylaşmıştır. Bu konuda bazı katılımcıların görüşleri şu yöndedir:

“Toplumsal cinsiyet herkesi etkiliyor zaten bütün toplumu etkiliyor toplumsal inşa öyle. Erkek için de çok ciddi bir baskı alanı aslında bir taraftan baktığımızda toplumsal cinsiyet mevzusu çünkü ondan da beklenen sürekli güçlü bir erkek olması güçlü olmayan hiçbir şeyin toplumda yeri yok gibi algılanıyor dolayısıyla bir erkek olarak sürekli güçlü olmak ve senden isteneni yapmaktır zorundasın yani nasıl kadında

istenileni yapması gerekiyormuş algısı varsa çocukları da etkiliyor bence bütün bir toplumu etkiliyor.” (Katılımcı 16)

“Hayır sadece kadınları etkilemiyor elbette erkekler de bu konuda şiddet görüyor özellikle de psikolojik şiddet ve toplum baskısı. Erkekler de toplumun baskısı ve beklentiler göz önünde bulunduğu gördükleri şiddet örneklendirilebilir. (Katılımcı 8)

Katılımcıların aktarımlarına bakıldığında, erkeklerin daha çok toplum tarafından şiddet ve baskı gördükleri, toplumun erkeğe biçtiği rol ve görevleri yerine getiremeyen erkeğin güçsüz ve yetersiz algılandığı ve bu algının güç ilişkileri ile ilişkilendirildiği aktarılmıştır.

F. Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Yapılabilecekler

1. Feminist Sosyal Hizmet Hakkında Bilgi Düzeyi ve Uygulanabilirliği

Feminist sosyal hizmet konusunda 20 katılımcıdan 9’u bu konuda hiçbir bilgilerinin olmadığını, 6 katılımcı feminizm hakkında bilgisi olduğunu fakat feminist sosyal hizmet hakkında bilgisi olmadığını, 5 katılımcı ise bu konuda bilgisi olduğunu paylaşmıştır.

Katılımcı 2, yaşanan coğrafyada toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmadığına dikkat çekerek feminist sosyal hizmetin uygulanabilir olmadığını ve feminizmin de toplumda olumsuz bir çağrışım yaptığını aktarmıştır.

“Dürüst olmak gerekirse yaşadığımız coğrafyada henüz toplumsal cinsiyet eşitliğini dahi sağlayamadığımızı düşünürsek feminist sosyal hizmetin sahada uygulanabilir olmasını beklemek çok gerçekçi değil. Feminizm toplumda doğrudan olumsuz çağrışım yapan bir kelime dolayısıyla getireceği yenilikler dahi göz ardı edilebilir. Toplum tarafından bu olumsuz algılayış sebebiyle.” (Katılımcı 2)

Katılımcı 8, kendisinin okumalar yaparak feminist sosyal hizmet hakkında bilgi sahibi olduğunu ve uygulanabilirliğinin mevcut sistem içerisinde zor olduğunu aktarmıştır.

“Evet kendim okumalar yapmıştım bu konuda. Bence mevcut sistem içerisinde çok zor kişisel çaba ve müdahale konusundaki süreçleri yönetme ile bir kısımda olsa yapılabilir ama.” (Katılımcı 8)

Katılımcı 13, bu yaklaşımı benimseyen meslek elemanları açısından az da olsa uygulanabilirliğinin olduğunu fakat toplumun ataerkil düzeni ve yetersiz yasal düzenlemeler sebebi ile yeteri kadar uygulanamayacağını paylaşmıştır.

“Evet feminist sosyal hizmet hakkında bilgi sahibiyim birkaç tane makale okumuştum onunla ilgili. Yani alanda uygulanabilir mi şöyle bu yaklaşımı benimseyen meslek elemanları tarafından bir nebze de olsa uygulanabilirliği var ancak toplum olarak ataerkil bir toplumda yaşadığımız için ve ne yazık ki hala yasal düzenlemeler de bu noktada yeterli olmadığı için feminist sosyal hizmetin alanda yeterli derecede uygulanabileceğini düşünmüyorum.” (Katılımcı 13)

Katılımcı 16, feminist sosyal hizmetin uygulanabilirliğinin meslek elemanının becerileri orantılı olarak kendi hareket alanı içerisinde uygulanabileceğini aktarmıştır.

“Feminist sosyal hizmet zaten başta demiştim çok dikkatimi çeken ve ilgi duyduğum bir şey. Uygulanabilirliği mümkün bence çünkü sizin hareket alanınız yani bir mesleki açıdan soruyorsanız evet uygulanabilir bunu sizin ne kadar uygulayabileceğiniz ve biraz da becerinizle ilgili. Özellikle toplumsal cinsiyet çalışırken feminist sosyal hizmet başucumuzda olmalı diye düşünüyorum.” (Katılımcı 16)

Katılımcı 18, feminist sosyal hizmetin uygulanabileceğini fakat bu modelin devlet hizmet modeli içerisinde değil de sivil toplum tarafında hayata geçirilmesine dikkat çekmiştir.

“Feminist sosyal hizmet çok değerli bir kuram uygulanabilirliği kesinlikle var ama devlet hizmet modelinde yok sivil toplum ayağında hayata geçirilmesi lazım orada da işte SHUDER ve benzeri örgütlere çok iş düşüyor oraya da kimse üye olmayınca nasıl yapacak.” (Katılımcı 18)

Katılımcıların çoğunun feminist sosyal hizmet hakkında bilgisinin olmadığı anlaşılmış ve bilgisi olan katılımcıların da feminist sosyal hizmetin uygulanabilirliği noktasında umutsuz oldukları belirlenmiştir.

2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Çözüm Önerileri

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına alanda sosyal hizmet açısından mikro uygulamalar ve politika düzeyinde makro uygulamalara yönelik çözüm önerileri konusunda katılımcılar farklı noktalara dikkat çekmişleridir.

Katılımcı 2, sosyal hizmet uzmanlarının kendini geliştirmesi ve yerel yönetimler ile iş birliği yapılması konusunda fikir sunmuştur.

“Mikro uygulamalarda her uzmanın kendisini bu konuda geliştirmesi, farkındalığın artırılması gerekiyor. Politika düzeyinde pratiğe dökmek zor ve engellenebilir ancak doğru sosyal hizmet uygulamaları ile bu ortadan kaldırılabilir. Bu konuda özellikle yerel yönetimler ile çalışılması etkili olabilir.” (Katılımcı 2)

Katılımcı 3, yasaların uygulanabilir hale getirilmesi ve yaptırımların ağırlaştırılması konusunda aktarımda bulunmuştur

“Çıkarılan yasalar daha uygulanabilir hale gelmeli vakalar karşısında yaptırımlar daha ağır olmalı, uluslararası birçok çalışmaya katılınabilir. Mikro açıdan ise bireylere bu konuda eğitim verilebilir. Mesela mahalle muhtarlarının olduğu bir ekip oluşturulup uzman kişiler eşliğinde kapı kapı dolaşılabilir.” (Katılımcı 3)

Katılımcı 5, bireylerin bakış açısına dikkat çekerek farkındalık eğitimlerinin artırılması ve kırsal alanda yapılacak olan bu yöndeki eğitimlerin değişimi sağlayabileceğini paylaşmıştır.

“Mikro düzeyde bireylerin bu konuyla ilgili bakış açısını değiştirmek mikro düzeyde aile ile aile fertleri ile ailedeki roller sorumluluklarla çalışılabilir makro düzeyde de toplumla çalışma belki farkındalık eğitimleri ne bileyim reklamlar köy yerinde yapılabilecek eğitimler kadının sosyal yaşama daha aktif katılımı ile ilgili daha aktif etkinliklerle olabilir. Bu tarz şeyler de yapılıp toplum düzeyinde de bir çalışmayla, daha fazla çalışmayla daha çok bağırma ile belki de değişebilir bir şeyler.” (Katılımcı 5)

Katılımcı 7, Katılımcı 8 ve Katılımcı 10, eğitim konusu üzerinde durmuş ayrıca yasal düzenlemelerle desteklenmesi ve bu yöndeki politikaların yapılması gerektiğini aktarmışlardır.

“Bunun üzerine çok detaylı düşünmedim açıkçası ama ne yapılabilir diye düşündüğümde eğitim eğitim eğitim diyelim. Yani eğitim sisteminde bu tarz konuların daha çok işlenmesi, bakış açısının değiştirilmesi adına çok daha verimli olabilir diye düşünüyorum.”
(Katılımcı 7)

“Sosyal hizmet uygulamalarının ve meslek elemanlarının eğitim konusunda etkililiğinin artırılması, görüşmeler ve müdahaleler konusunda bu durumun göz önünde bulundurulması ve politika yapma konusunda meslek elemanlarının saha deneyimlerinin göz önünde bulundurmasının yararlı olacağına inanıyorum.”
(Katılımcı 8)

“Ben mesela şunu düşünüyorum ilköğretim ya da anaokulunda başlanarak verilmesi iyi olur toplumsal cinsiyet rolleri nedir nasıl oluşturulur. Bir kadının biyolojik cinsiyet rolleri ile biyolojik cinsiyet, arasında fark nedir diye o rollerin sadece onlara ait olmadığı, çünkü çocuk öyle düşünemiyor çocuk aile ortamında toplumda neyi görüyorsa hayatını öyle sürdürür. 0-7 yaş arası kişilik gelişimi oluşur zaten. 20 yıl oturmuş şeyi 3-4 yılda yıkamıyorsun.”
(Katılımcı 10)

Katılımcı 11, bu konudaki farkındalığın düşük olduğunu belirtmiş ve bu yönde verilen mücadelenin ayrı ayrı verildiğine dikkat çekerek birçok bakanlığın toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda beraber çalışması gerektiğini düşündüğünü aktarmıştır.

“Bu şiddetin temelindeki etkiler de eğitimsizlik farkındalığın düşük olması toplumsal cinsiyet eşitsizliği alanında farkındalığın yetersiz kalması ve toplumun tüm kesiminin ayrı ayrı mücadele vermesi bu etkiyi azaltıyor topyekûn bir mücadele verilmesi gerektiğini düşünüyorum ben aile bakanlığının, içişleri bakanlığının ve diğer ilgili kurumların topyekûn mücadele vermesi gerektiğini düşünüyorum. Yani uyuşturucu ile nasıl topyekûn mücadele ediliyorsa kadına yönelik şiddetle, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile alakalı topyekûn mücadele edilmesi gerektiğini düşünüyorum.”
(Katılımcı 11)

Katılımcı 15, eşitliğin sağlanması adına politika ve siyasete dikkat çekmiş kendi amirlerinden örnek vererek politika yapıcıların alandan meslek elemanları olması gerektiğini söylemiştir.

“Ben şimdi önce şöyle söyleyeyim burada politika kelimesi geçtiği için politika nereden geçer siyasetten geçer. Şöyle nitelendirebilirim bunu mikro uygulamalar makro uygulamalar da olsa bizim bazı şeyleri yapmamız için bize fırsat sunulması gerekiyor yani politika düzeyinde bir farkındalık yaratılmadığı sürece bir atılım yapılmadığı sürece maalesef biz toplum çalışanları olarak hiçbir yere varamayız önce politikanın geçtiği siyasi anlamda bir takım düzenlemeler yapılmalı gerekirse ekstra yasalar çıkarılmalı ve bunun temelinde de geliştirilecek politikalarla yol almalı ve bunu yaparken lütfen ve lütfen alanın içinde olmalı yani. Örnek veriyorum bizim idarecilerin birçoğu farklı alanlardan ve biz birçok alandan ortak noktayı bulamayabiliyoruz bakış açısı farklı oluyor yani.”
(Katılımcı 15)

Katılımcı 17, bütüncül bir yaklaşımın önemli olduğunu belirterek yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği ve medyanın aktif kullanılmasının fayda sağlayacağını aktarmıştır.

“Bütüncül yaklaşım önemli toplumsal bir algı oluşturabilmek adına ilkokul sürecinden başlayan eğitimler gerektiğine inanıyorum. Lisans eğitimi almış insanlar olarak biz bile ne kadar içselleştirebilmişiz ki. Birkaç hizmet içi eğitim ile olacak iş değil. Yasal düzenlemelerin yapılıp medya yoluyla da halka arz edilmesi gerekiyor. Medya çok önemli bu noktada özellikle. Bu konuda da teknolojinin ve medyanın çok aktif kullanılması gerekiyor.”
(Katılımcı 17)

Katılımcılar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına çözüm önerilerinde eğitim, kişisel gelişim yasalar ve politika düzeyindeki eksiklikler—üzerinde durarak iş birliğinin arttırılması, bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesi ve medya kanallarının kullanılması gibi öneriler sunmuşlardır.

TARTIŞMA

Sosyal hizmet literatüründe toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal hizmet uzmanlarının görüşleriyle incelendiği benzer çalışmalara bakıldığında beş benzer çalışmaya rastlanılmıştır (Deran, 2017; Açıl, 2019; Akçay ve Beydilli-Gürbüz, 2019; Korkmaz, 2020; Güzel, 2020). Bu alanda daha önce yapılan benzer araştırmalar ile yapılan bu çalışma arasında belli farklılıklar

bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmalardan beşinin de nicel yöntemle ele alındığı tespit edilmiştir. Araştırmalardan birincisi, tek bir alanda çalışan içerisinde sosyal hizmet uzmanlarının da yer aldığı meslek elemanlarıyla, ikincisi alanda aktif olarak çalışıp çalışmadığı belli olmayan ve cinsiyet dengesinin sağlanmadığı sosyal hizmet uzmanlarıyla, üçüncüsü yalnızca erkek sosyal hizmet uzmanlarıyla, dördüncüsü yine sadece erkek sosyal uzmanlarının hegemonik erkeklik algısını, beşincisi ise henüz mezun olmayan sosyal hizmet öğrencilerinin toplumsal cinsiyete bakış açılarını irdelemesi nedeniyle bu çalışmadan ayrılmaktadır.

Bu çalışma ele alınırken, nitel yöntem kullanılmış, farklı alanlarda aktif olarak çalışan sosyal hizmet uzmanlarının görüşleri incelenmiş ve çalışmada katılımcıların cinsiyetlerinin eşit olmasına önem verilmiştir. Yapılan diğer çalışmaların sonuçları incelendiğinde ise; hizmet içi eğitimlerin artırılması, sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet algısının yüksek olması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması adına eğitim müfredatının yeniden kurgulanması gerektiği ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı politikaların yeniden düzenlenmesine ihtiyaç olduğu, medya kanalıyla ve kamu spotlarının kullanılması anlamında benzer sonuçlar ortaya çıktığı görülmüştür.

Yapılan benzer çalışmalar ile bu çalışma karşılaştırıldığında bazı sonuçların örtüştüğü görülse de çalışma yöntemi, temaların çeşitliliği, çalışma alanlarının farklılığı konusunda ve nitel yöntemin sunduğu avantajların kullanılması ile diğer çalışmalardan farklı ve özgün bir çalışmanın gerçekleştirildiği söylenebilir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair sorun ile bire bir karşılaşan ve uygulamalarda bu sorunların etkisini deneyimleyen sosyal hizmet uzmanlarının izlenimleri ve çözüm önerileri bu doğrultuda önem arz etmektedir. Bu çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle karşılaşma düzeyleri ile konu hakkındaki öznel düşünce ve önerilerinin belirlenmesinin literatüre katkı sunacağı ve mesleğe toplumsal cinsiyet odağında sosyal hizmet uzmanları gözünden yeni bir bakış açısı kazandıracacağı düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlık tarihi boyunca bireyler çeşitli özelliklerinden ötürü sınıflandırılmıştır, bu sınıflandırılmanın en belirgin yaşandığı alanlardan biri de cinsiyet farklılıklarıdır. Bireylerin kadın ya da erkek olarak

dünyaya gelmesi biyolojik cinsiyeti ifade ederken, kültür, gelenek ve görenekler yoluyla toplumda kadına ve erkeğe biçilen roller ise toplumsal cinsiyet kavramını ortaya çıkarmıştır. İlk olarak ailede öğrenilen ve oyun, oyuncaklar, okul, arkadaş grupları ve kitle iletişim araçlarıyla birlikte pekişen cinsiyetçi davranış kalıpları, bu yolla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Söz konusu bu cinsiyet rolleri sebebiyle toplumda kadın ve erkek arasındaki güç dengesizliği daha da derinleşmekte olup eğitim, sağlık, istihdam gibi yaşamın her alanında var olan ve bireyi fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik açıdan olumsuz yönde etkileyen baş edilmesi zor bir sorun haline almıştır. Bu sorunla mücadelede sosyal hizmet mesleği de insan hakları ve sosyal adalet temeline dayanması nedeniyle aktif rol üstlenmektedir. Bu çalışmayla; toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sosyal hizmet uygulamalarında görünürlüğü ve sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini yaptıkları uygulamalarda nasıl deneyimlediklerinin anlaşılmasını amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda bazı bulgulara ulaşılmış ve öneriler geliştirilmiştir.

Farklı alanlarda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları alan ve müracaatçı kesimine göre toplumsal cinsiyetin etkisi konusundaki aktarımlarına bakıldığında; ortak olarak üzerinde durulan ilk nokta kadınların ve kız çocuklarının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden daha çok etkilendikleri yolundadır. Doğrudan veya dolaylı olarak gerek aile gerek toplum gerekse diğer sistemler tarafından erkeğe göre daha dar kalıplara sığdırılmış olan kadın ve kız çocuklarının özellikle göç sürecinde maruz kaldıkları ayrımcılık ve ötekileştirme katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilmiştir. Gerek alanda sunulan hizmetlerin müracaatçılara erişimi noktasında gerekse müracaatçıların başvurularının sebebi olarak toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık ve fırsat eşitsizliğine dair ipuçları katılımcılar tarafından aktarılan vaka örneklerinde sıklıkla yer almaktadır. Katılımcıların toplumsal cinsiyete dair çalışma alanlarında gözlemledikleri temel sorunlar şunlardır;

- Kurum bakımına verilecek olan çocuğun cinsiyetine bağlı olarak koruma altına alınıp alınmayacağı noktasında ailelerin görüşleri farklılık göstermektedir.
- Sosyal hizmet uzmanları kendi cinsiyetlerine göre müracaatçıları tarafından ayrımcılığa uğramaktadırlar.

- İstismar vakalarında, istismara uğrayan çocuğa cinsiyetine göre toplum tarafından farklı yaklaşılabilir.
- Özellikle parçalanmış ailelerde çocuğa bakım veren kadın olup kadınlar iş bulma gibi konularda ve ekonomik anlamda sorunlar yaşamaktadır.
- Şiddet mağduru kadın suçlu olarak nitelendirilmektedir.
- Göçe maruz bırakılmış kadın birden çok şiddet türünü aynı anda yaşamaktadır.
- Evlat edindirme sürecinde evlat edinmeye karar verilene kadar kadın süreç içerisinde psikolojik ve fiziksel olarak yıpranmaktadır.
- Cinsel istismara maruz kalmış olan kadınlar yaşadıkları istismarı anlatmada güçlük çekmektedir.
- Engelli bireylerin kurum bakımına alınma sürecinde cinsiyete bağlı rıza sorunu ortaya çıkabilmektedir.

Tüm bu bulgular dikkate alındığında; sosyal hizmet uzmanlarının çalıştıkları sorun alanlarında sıklıkla toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı birçok sorununun varlığına tanıklık ettikleri söylenebilir.

Katılımcıların toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin çözüm noktasındaki önerilerine bakıldığında öne çıkan görüşler şunlar olmuştur;

- Sosyal hizmet uzmanlarına ve halka yönelik eğitim faaliyetlerinin artırılması gerekmektedir.
- Sosyal hizmet uzmanlarının ve bu alanda çalışan diğer meslek elemanlarının toplumsal cinsiyet konusundaki farkındalıkları artırılmalıdır.
- Yasalar ve sosyal politikalar toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin azaltılması ya da çözümü noktasında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle yasa yapıcıların alanda bire bir çalışan uzmanların fikirlerini önemsemesi ve uygulamaya aktarımında dikkate almaları oldukça önemlidir.
- Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesinde kurumlar arası iş birliği ve ortak çalışma önem taşımaktadır.

- Uygulamalarda bütüncül bir yaklaşım önemli olup eşitliğin sağlanması adına yapılacak çalışmalarda medya ve sosyal medyanın etkin kullanılması katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak; toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadeleye ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında, sosyal hizmet uzmanlarının rolünün oldukça önemli olduğu söylenebilir. Sosyal hizmet uzmanları, toplumda var olan sorun alanlarına dokunurken farklı ayrımcılık türleri ile karşılaşmakta ancak yaşanan pek çok sorunun gerisinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığın yattığını deneyimlemektedirler. Bu nedenle lisans düzeyi sosyal hizmet eğitiminde ders içeriklerinin toplumsal cinsiyet konusuna göre yeniden düzenlenmesi ve feminist sosyal hizmet kuramının uygulanabilirliğinin artırılması önem taşımaktadır. Alanda aktif olarak çalışan sosyal hizmet uzmanlarının; toplumsal cinsiyet içerikli hizmet içi eğitimlere dahil olması, bu konuda eğitim veren hem özel sektör hem de kamu kurum ve kuruluşları eğitimlerinin yaygınlaştırılması ve sosyal hizmet uzmanlarının bu eğitimlere yönlendirilmesi önceliklidir. Makro düzeyde ise toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikle mücadelede mevcut yasal düzenlemelerin geliştirilmesi ve etki düzeyinin artırılması ile sosyal hizmet uzmanlarının vaka yönetim süreçlerini daha etkin planlayabilmeleri ile bu konuda daha kalıcı çözümler oluşturmaları sağlanabilecektir.

Bu araştırma, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Komisyonu Etik kurul izni (Karar No: 07.02.2022 tarihli ve 2022/02 sayılı) ile yapılmıştır.

Bu araştırma Yüksek Lisans Tezi olarak tamamlanmış olup bazı bölümleri Uluslararası Artemis Fen, Sosyal, Sağlık ve Spor Bilimleri Kongresi, 12.10.2022, İzmir’de Bildiri olarak sunulmuştur.

Etik komite onayı: İstanbul Aydın Üniversitesi Etik Komitesi’nin 02/072022 tarih ve 2022/02 tarihli kararı

Yazar katkısı:

Murat Sarı: Araştırma tasarımı, literatür tarama, veri toplama, makale yazımı

Melek İpek: Eleştirel inceleme, danışmanlık

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

KAYNAKLAR

- Açıl E (2019). Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir İnceleme, (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Akçay S, Beydilli-Gündüz E (2019) .Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Mesleğine Yönelik Deneyimleri, Mediterranean Journal of Humanities, 9(2), 17-31.
- Deran E (2017). *Çocuk* Refahı Alanında Çalışan Meslek Elemanlarının Toplumsal Cinsiyet Konusundaki Tutum ve Görüşleri (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi.
- Güzel B (2020). Türkiye’deki Sosyal Hizmet Uzmanlarının Toplumsal Cinsiyet Algısının Belirlenmesi, Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, (16), 82-100.
- Kalaycı E (2019). Sosyal Hizmet Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(66), 1086-1093.
- Kavgaoğlu D, Altundal Ü, Çay-Padalıhasanoğlu E (2021).Türkiye’de Sosyal Hizmet Alanındaki Lisansüstü Tezlerin İçerik Analizi, Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 61-69.
- Korkmaz K (2020). Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Farklılıklara Saygı Düzeyleri ile Toplumsal Cinsiyet Algıları Arasındaki İlişki, (Yayınlanmış yüksek lisans tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Saygılıgil F (2020). Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları, Ankara: Dipnot Yayınları.